

Інформаційна і національна безпека

УДК 35.076+35.075+342.5(477)+351.746.1(477)+34.01(477)

ГОРДІЄНКО С.Г., доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри безпеки та правоохоронної діяльності юридичного факультету Західноукраїнського національного університету.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0392-2601>.

ДОРОНІН І.М., доктор юридичних наук, доцент, завідувач наукової лабораторії права національної та міжнародної безпеки ДНУ ПБП НАПрН України.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5991-6713>.

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

***Анотація.** Стаття присвячена проблемі правового регулювання у сфері використання технологій штучного інтелекту. Досліджено основні думки щодо суті штучного інтелекту та впливу технології на соціум. Визначено, що правове регулювання зазнає викликів та потребує змін. Зазначено характерно не тільки для конкретної технології штучного інтелекту але і для усіх емерджентних технологій. Цей вплив є непередбаченим, тому регламентація здійснюється у ситуації невизначеності. З урахуванням суті технології констатовано певна термінологічна умовність терміну “інтелект”. З огляду на соціальний вплив технологій визначено основні думки у напрямку пошуку проблем для правової регламентації. Проаналізовано вплив технологій на характер викликів та загроз у сфері національної безпеки. Досліджено документи стратегічного планування у сфері національної безпеки та впровадження штучного інтелекту. На підставі аналізу констатовано важливий хоча і перспективний вплив на стан загроз. Враховано, що використання технологій штучного інтелекту може значно змінювати характер основних загроз у сфері національної безпеки. Саме інтереси забезпечення національної безпеки мають насамперед враховуватись при правовій регламентації застосування технологій штучного інтелекту в суспільному житті. Запропоновано враховувати наявні та потенційні загрози від використання штучного інтелекту при подальшому стратегічному плануванні у сфері забезпечення національної безпеки України.*

***Ключові слова:** правове регулювання, штучний інтелект, емерджентні технології, національна безпека, право національної безпеки, стратегічне планування*

***Summary.** This paper is committed to the problems of legal regulation in the field of use of artificial intelligence. The authors pay attention to the points of view regarding the essence of artificial intelligence and its impact on society. It was determined that legal regulation is challenged and needs changes. This situation is characteristic not only for the specific technology of artificial intelligence but also for all emerging technologies. This impact is often unpredictable, so regulation is carried out in a situation of uncertainty. This is a certain terminological convention of the term “intellect” taking into account the nature of technology. In view of the social impact of technologies, the main ideas in the direction of finding problems for legal regulation are determined. The impact of technologies on the nature of challenges and threats in the field of national security is analyzed. Strategic planning documents in the field of national security and implementation of artificial intelligence were considered. An important, albeit promising, impact on the state of threats was established. Use of artificial intelligence technologies can significantly change the nature of the main*

threats in the field of national security. It is the interests of national security that should be allowed as a priority in the legal regulation of the use of artificial intelligence technologies in public life. It is proposed to determine the existing and potential threats from the use of artificial intelligence in further strategic planning in the sphere of ensuring the national security of Ukraine.

Keywords: *legal regulation, artificial intelligence, emerging technologies, national security, national security law, strategic planning.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах вплив на соціум, соціальні відносини, а також на регулятори зазначених соціальних відносин з боку відповідних технологій відбувається постійно. Можливо стверджувати, що фокус уваги значно зміщується під впливом фактору тієї чи іншої технології, її можливостей, особливостей застосування та непередбачуваного ефекту впливу на суспільну свідомість. Якщо ж проаналізувати взаємний вплив застосування окремих технологій, то цілком можливо стверджувати про значне підсилення такого ефекту. Так, на сьогодні, коли в глобальному інформаційно-комунікаційному просторі на повну силу впевнено запрацювали три головні винаходи ХХ століття – мобільний зв'язок, персональна електронно-обчислювальна машина та глобальна мережева Інтернет-комунікація, ми з особливою гостротою відчуваємо вплив складної сукупності методів та процедур створення, розповсюдження, використання, оцінки, зберігання, знищення/ліквідації інформації, яка існує в світі. Зазначене викликає необхідність унормування суспільних відносин із урахуванням технологічних особливостей, а отже мова йде про віддзеркалення такої реальності в нормативно-правових актах. Водночас такий процес зовсім не обов'язково є адекватним до законів інноваційної доби, які спрямовані на прискорення темпів науково-технічного і технологічного оновлення країни. Серед технологій, про які йде мова, можливо виокремити ті, які засновані на використанні “штучного інтелекту” (англ. artificial intelligence – далі ШІ), що перебуває у полі зору багатьох дослідників різних сфер та галузей знань. Безумовним є вплив таких технологій і на забезпечення безпеки суспільства у широкому сенсі, а відтак і на забезпечення національної безпеки.

Результати аналізу наукових досліджень. У правовій науці питання використання технологій ШІ були предметом уваги низки досліджень окремих науковців, серед яких варто виокремити роботи Баранова О.А., Брижка В.М., Бусол О.Ю., Ланде Д.В., Радутного О.Е., Костенка О.В., Когута Ю.І. Кривецького О.П., Кронівець Т.М., Тимошенко Є.А., Фурашева В.М. та багатьох інших.

Мета статті полягає у виокремленні проблемного поля у правовій регламентації застосування технологій штучного інтелекту з огляду на потреби у забезпеченні національної безпеки України у сучасних умовах задля пошуку шляхів вдосконалення чинного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Створення умов для становлення нової вітчизняної інноваційної культури вимагає терміново визначитися із стратегією розвитку системи інформаційно-комунікаційних відносин, як критично важливим інфраструктурним проектом, що забезпечуватиме фундаментальний зсув у господарській діяльності особи, суспільства і держави при реалізації ідей і нововведень незалежно від сфери їх застосування.

Процес бурхливого розвитку новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) підкорив, або ж узяв під тотальний контроль всю розумову діяльність і суспільно-політичну поведінку людини, підкресливши нову величезну проблему реєстрації, збереження і захисту величезних масивів інформації. Вказані технології, що стрімко розвиваються, досліджувались у науковій літературі останнього часу. Так, свого

часу В.М. Брижко та В.М. Фурашевим цілком справедливо зазначалось, що “сьогодні створюються можливості і умови апаратно-технологічної інтеграції (конвергенції) різноманітних інформаційних технологій та ресурсів, що визначає не тільки в якому напрямі просувається розвиток електронно-технологічної сфери, але й потреби в трансформації поглядів на впорядкування інформаційних відносин” [1, с. 62]. При цьому самі технології, що конвергуються, наділені властивостями емерджентності, тобто “радикальної новизни, відносно швидкого зростання, узгодженості, значного впливу та невизначеності” за термінологією, запропонованою Д. Ротоло, Д. Хікс і Б. Мартіном [2, с. 37], що вже досліджувалось у наукових працях [3, с. 44]. Можливо стверджувати, що в останні роки характер розвитку не змінився, навпаки, настав період інформаційно-комунікаційного насичення, навіть кризи. Якщо розглядати одну із емерджентних технологій – технологію із застосування ШІ, то очевидно, що при впровадженні елементів систем ШІ само по собі це поняття взагалі не корелюється з загальнонауковими визначеннями інтелекту. Загальновідомо, що у випадку визначення “інтелекту” мають бути враховані такі категорії та поняття як “розум”, “винахід”, “творчість”, “наукова та науково-технічна діяльність”, “мислення”, “розумова діяльність”, “нові знання”, “використання нових знань”, “здатність до мислення”, тощо і викладене вище дає реальні підстави стверджувати, що спроба опису такої категорії як “розум” є сама по собі надто складною. Однак, головним у розумінні інтелектуальної діяльності є те, що під час цієї діяльності створюються принципово нові знання.

Ужиття термінів “штучний інтелект” відбувалось у межах вироблення сучасної термінології у сфері інформатики, багато в чому запозиченої з англійської мови. У наразі не чинному Державному стандарті України ДСТУ 2938-94 (“Системи оброблення інформації”) штучний інтелект визначається як “здатність систем оброблення даних виконувати функції, що асоціюються з інтелектом людини, – логічне мислення, навчання та самовдосконалення”. У Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, схваленій Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.12.20. р. № 1556-р, надається визначення штучному інтелекту як організованій сукупності інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань. У свою чергу, “галузь штучного інтелекту” – це напрям діяльності у сфері інформаційних технологій, який забезпечує створення, впровадження та використання технологій штучного інтелекту. Таким чином, друге визначення є більш технічним та більш адекватно відображає сутність явища та сутність технології, оскільки лише “асоціативності” з будь-чим явно недостатньо для розуміння суті явища. Ідентичне визначення також дається у Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 13.04.24 р. № 320-р “Концепція Державної цільової науково-технічної програми з використання технологій штучного інтелекту в пріоритетних галузях економіки на період до 2026 року”.

Слід також зважати, що сама термінологія комп’ютерних наук, як вище зазначалось, багато в чому запозичена з англійської мови і відображає сприйняття понять характерних саме для цієї мови та її носіїв. В англійській мові ШІ відомий як *artificial intelligence* (AI). Термін *artificial* означає “штучний”, але може розумітись і як “вдаваний” чи “неправдивий/підробний”. Водночас, *intelligence* – це далеко не повною мірою те ж саме, що і термін “інтелект” в українській мові. Тим більше, що в англійській мові є і термін *intellect*. Так, якщо проаналізувати тлумачення для терміну

intelligence у сучасній англійській мові за словником Коллінза можливо надати багато перекладів, оскільки в основі терміну є сприйняття розумової (розсудкової, ментальної, когнітивної) діяльності на відміну від фізичної, при цьому до такого розуміння діяльності входять і інстинкти [4].

У монографії “Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні”, визначаючи неоднозначність розуміння терміну і підкреслюючи можливість сприйняття ШІ як функцію “штучної свідомості, яка представлена створеною та контрольованою нею системою алгоритмів, забезпечує самонавчання згідно з наявною інформацією, набутими знаннями, правилами, законами суспільства та своїм досвідом, створення на цій основі нових знань для виконання доручень людини, а також здатність проводити самодіагностику й обґрунтовувати прийняті нею рішення” [5, с. 62], використано і ті дефініції, що враховують положення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні. Зокрема “штучний інтелект – організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів опрацювання інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також формувати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань; штучний інтелект – алгоритм розв’язання творчих завдань, створений і контрольований штучною свідомістю штучної особистості (машини)” [5, с. 107]. При цьому функція штучної свідомості проявляється як глобальний самоорганізований інформаційний витвір діяльності обчислювальної системи, який оцінює і контролює ключові процеси, що в ній відбуваються, поширює інформацію між різними ділянками системи для узгодження їхньої роботи і забезпечує соціальне, особистісне сприйняття дійсності.

На наш погляд найбільш повний узагальнюючий опис проблем розуміння “штучного інтелекту” на сьогодні надав Когут Ю. І., який відзначає, що, незважаючи на тривалу історію розвитку штучного інтелекту, досі немає єдиного розуміння його сутності та чіткого визначення терміну. Крім того, застосування цієї технології досі не стандартизовано. Більшість наукових досліджень присвячена філософському аналізу феномену ШІ. Тому вчені надають різні його визначення. Науковець відзначає, що, як правило, штучний інтелект трактується як: – системи, які можуть оперувати зі знаннями, а найголовніше – навчатися; – можливість вивчення методів розв’язання задач, для яких не існує способів розв’язання або вони не коректні (через обмеження в часі, пам’яті тощо); – можливість вивчення методів розв’язання задач, які потребують людського розуміння; – ряд алгоритмів і програмних систем, відмітною властивістю яких є те, що вони здатні замінити людину у будь-якій діяльності, виконуючи її функції та приймаючи оптимальне рішення на основі аналізу зовнішніх чинників з урахуванням життєвого досвіду людства; – певна сукупність методів, способів, технологій і засобів, у тому числі апаратних та комп’ютерних програм, які реалізують одну, декілька або всі когнітивні функції, еквівалентні когнітивним функціям людини. Отже, метою створення ШІ є копіювання (моделювання) роботи людського мозку (інтелекту, розумової діяльності тощо) шляхом відтворення когнітивної функції, еквівалентної (тотожної) за критеріями, характеристиками і показниками когнітивним функціям людини; – алгоритм розв’язання творчих завдань, створений і контрольований штучною свідомістю штучної особистості (машини); – сконструйований людиною пристрій або комп’ютерна програма зі здобування, оброблення і застосування інформації та формування вмінь, подібних до дій, свідомо виконуваних людиною; – програмне забезпечення, здатне до навчання і прийняття рішень майже так само, як і люди.

(моделювання людської вищої нервової діяльності); – комплекс технологічних рішень, що дозволяє імітувати когнітивні функції людини та отримувати при виконанні конкретних завдань результати, що дорівнюють результатам інтелектуальної діяльності людини; – концепція, що містить багато технологічних, програмних рішень та алгоритмів, які застосовуються для побудови моделей на основі великих масивів даних з функціями машинного навчання, ймовірнісних прогнозувань, робототехніки, методів комп'ютерного зору та обробки природної мови тощо [6, с. 30].

Крім того, останнім часом ШІ розуміється і як конкретна галузь науки, а саме: – наука і технологія, здатна відтворити процеси мислення людського мозку і направити їх на створення й обробку різних комп'ютерних програм, а також інтелектуальних машин, здатних повністю замінити і спростити людську роботу; – наука та технологія створення інтелектуальних машин (програмних комплексів), здатних брати на себе окремі функції інтелектуальної діяльності людини (наприклад, обирати та приймати оптимальні рішення на основі раніше отриманого досвіду і раціонального аналізу зовнішніх впливів); – галузь інформатики, що займається розробкою інтелектуально-комп'ютерних систем, тобто систем, що володіють можливостями, пов'язаними з людським розумом; – науковий напрям, у межах якого ставляться та вирішуються завдання апаратного або програмного моделювання тих видів людської діяльності, які традиційно вважаються інтелектуальними, тобто потребують певних розумових зусиль [6, с. 30-31].

Як зазначено у “Білій книзі” Європейської Комісії (*White Paper on Artificial Intelligence: a European approach to excellence and trust, 2020*), штучний інтелект є сукупністю технологій, які об'єднують дані, алгоритми та обчислювальні потужності. Штучний інтелект дає змогу автоматизувати ті процеси, які раніше виконувала людина, використовуючи алгоритми, які значною мірою копіюють мислення самої людини [7].

Експерти НАТО у своїй діяльності оперують спорідненими тлумаченнями ШІ: “спроможність, що надається алгоритмами оптимального або неоптимального вибору з широкого простору можливостей, для досягнення цілей шляхом застосування стратегій, які можуть спиратися на навчання або адаптацію до навколишнього середовища”; “системи, які створені людиною і діють у фізичному або цифровому світі, враховують складну мету і обирають найкращі дії (відповідно до заздалегідь визначених параметрів), які необхідно виконати для досягнення поставленої мети на основі сприйняття свого середовища, інтерпретації зібраних структурованих або неструктурованих даних та обґрунтування знань, отриманих із цих даних” [8].

Згідно з резолюцією Європарламенту від 16 лютого 2017 року, штучний інтелект – це розумний робот, який має такі особливості: набуває автономності за допомогою сенсорних датчиків та/або обміну даними; самостійно вивчає досвід чи взаємодію; має слабку фізичну підтримку; адаптує модель поведінки до середовища; є неживим у біологічному сенсі. У повідомленні Єврокомісії штучний інтелект трактовано як системи, що демонструють розумову діяльність у формі аналізу навколишнього середовища та вжиття заходів (із певним ступенем автономії) для досягнення конкретної мети [9].

У межах проведеного аналізу підходів до визначення термінології експертами ОБСЄ запропоновано розуміння ШІ, як “система штучного інтелекту є системою, яка може для певного набору визначених людиною цілей робити прогнози, надавати рекомендації або рішення, що впливають на реальне чи віртуальне середовище” [10].

У сучасних правових дослідженнях можливо визначити наступні основні підходи.

Так, О.А. Баранов визначав, що ШІ – “це певна сукупність методів, способів, засобів та технологій, насамперед, комп'ютерних, що імітує (моделює) когнітивні

функції, які мають критерії, характеристики та показники еквівалентні критеріям, характеристикам та показникам відповідних когнітивних функцій людини” [11].

Т.М. Кронівець та Є.А.Тимошенко вважають, що для цілей нормативно-правового регулювання можливо погодитись із визначенням ШІ у Концепції розвитку ШІ, принаймні це дозволяє сприйняти таку дійсність для відповідних формулювань у законодавчій базі [12, с. 22-23].

На підставі аналізу документів стратегічного планування у сфері застосування технологій ШІ в різних державах та на міждержавному рівні О.В. Костенко вважає, що “на нинішньому етапі правове регулювання пропонується здійснювати шляхом розробки та застосування стандартів в сфері ШІ та добровільної сертифікації продукції з ШІ. Проблема комплексного законодавчого підходу до правової регуляції ШІ перебуває в дискусійному форматі” [13, с. 67].

Таким чином, на законодавчому рівні в Україні немає особливостей для застосування технологій ШІ, отже це поняття в будь-якому разі теж не визначено. Зрозуміло, що з огляду на ті проблеми, які окреслені стратегічними документами регулювання сфери ШІ, питання правової регламентації буде значним викликом для перспективної законотворчості.

На нашу думку, виклики для правового регулювання, які є очевидними на сьогодні можливо поділити на наступні проблемні кола:

- цивільно-правова об’єктність ШІ (сутностей зі ШІ або продуктів зі ШІ);
- можлива (гіпотетична) цивільно-правова суб’єктність продуктів, технологій зі ШІ;
- особливості застосування юридичної відповідальності до правовідносин із застосуванням технологій ШІ;
- особливості застосування норм права інтелектуальної власності у випадках застосування технологій ШІ;
- кримінально-правові аспекти застосування технологій ШІ;
- застосування норм міжнародного гуманітарного права при використанні технологій ШІ, тощо.

Побіжний аналіз кола дозволяє наголосити на поки що суто прикладному характері проблем з використанням ШІ, що виникають при застосуванні норм права до соціальних відносин із використанням зазначеної технології.

Водночас, використання технологій генеративного ШІ знову підкреслило нагальні та можливі небезпеки, що пов’язані із самою природою технології. Генеративний ШІ – це тип ШІ, який може створювати текст, код, зображення, музику, програмний код та інші форми контенту і працює, навчаючись на наборі даних існуючого контенту [14, с. 30]. Тобто в даному разі контент є абсолютно новим відносно вихідного і не є узагальненням або копіюванням. Зазначена особливість ілюструє подібність процесу роботи технології до когнітивної діяльності людини. Іншим аспектом розвитку ШІ є застосування технології до процесу прийняття рішень [15], від допоміжної (аналітичної, експертної) функції до повноцінного прийняття рішення – самостійного чи умовно самостійного. Саме ця особливість зумовлює наявність проблеми суб’єктності ШІ в цивільному праві та можливої суб’єктності при юридичній відповідальності [16, с. 130; 17 – 19].

Визначаючи особливості впливу застосування технології ШІ в означених вище та інших сферах на забезпечення національної безпеки, доцільним було б проаналізувати висловлені в науковій літературі точки зору щодо існуючих та реальних загроз від застосування таких технологій, уникаючи зайвої публіцистичної драматизації. Так,

свого часу О.Ю. Бусол звернула увагу на наступні загрози: – негативний економічний ефект для зайнятості в “креативних” та “інтелектуальних” сферах, – неконтрольована обробка та використання інформації в системах, що не перебувають під контролем людини, – втрата контролю над складними механізмами і технічними системами, що використовують технології ШІ [20, с. 125-127]. У подальшому до числа загроз і небезпек додавались інші фактори, що вже походять від генеративного ШІ і пов’язані зі створенням контенту – створення та модифікація програмного забезпечення з метою генерування, зміни, розповсюдження інформації, а також заволодіння управлінням інформаційними системами [21], неконтрольована генерація небезпечної інформації – руйнівного програмного коду, нових формул отруйних речовин [22] тощо.

Отже, сутність та наявність загроз від використання технологій ШІ фахівцями визначена, при цьому навіть побіжним поглядом можливо стверджувати про їхню потенційну небезпеку на рівні держави. Чинна Концепція розвитку штучного інтелекту має дещо іншу мету. Так, її метою є визначення пріоритетних напрямів і основних завдань розвитку технологій штучного інтелекту для задоволення прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, побудови конкурентоспроможної національної економіки, вдосконалення системи публічного управління. Водночас безпекові питання у Концепції висвітлюються через призму застосування приписів міжнародно-правових актів або інших регламентуючих документів міжнародних організацій. Так, для досягнення мети Концепції у Розділі “Правове регулювання та етика” пропонується виконання наступних завдань:

- імплементація норм, закріплених у “Рекомендаціях щодо штучного інтелекту”, що прийняті у червні 2019 року Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD/LEGAL/0449), за умови дотримання етичних стандартів, передбачених в Рекомендаціях CM/Rec(2020)1, схвалених 8 квітня 2020 р. Комітетом Міністрів Ради Європи для держав-членів щодо впливу алгоритмічних систем на права людини, у законодавство України;

- опрацювання питання відповідності законодавства України керівним принципам, установленим Радою Європи, щодо розроблення та використання технологій штучного інтелекту та гармонізація його з європейським;

- проведення оцінки можливості та визначення меж (етичних, правових) застосування систем штучного інтелекту для цілей надання професійної правничої допомоги;

- забезпечення функціонування та діяльності технічних комітетів стандартизації відповідно до вимог 7.1.5 ДСТУ 1.14:2015 “Національна стандартизація. Процедури створення, діяльності та припинення діяльності технічних комітетів стандартизації” за напрямом штучного інтелекту;

- забезпечення взаємодії між відповідними Технічними комітетами України та міжнародними підкомітетами стандартизації ISO/IEC JTC 1/SC 42 Artificial Intelligence щодо спільного розроблення стандартів у галузі штучного інтелекту;

- підтримка ініціатив створення організаційних форм співробітництва заінтересованих юридичних та фізичних осіб у галузі штучного інтелекту;

- розроблення Етичного кодексу штучного інтелекту за участю широкого кола заінтересованих сторін;

- опрацювання питання щодо необхідності врегулювання суспільних відносин у сфері розвитку штучного інтелекту на законодавчому рівні [23].

Отже, в основі є слідування передусім етичним рекомендаціям міжнародних організацій та імплементація європейського законодавства, у т. ч. в галузі технічних

стандартів. При цьому необхідність нормативно-правового регулювання визначатиметься відповідною потребою у такому регулюванні суспільних відносин. Тобто можлива законодавча регламентація за Концепцією не ставиться в залежність від розуміння використання технологій ШІ як загроз у сфері національної безпеки.

Відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 1 Закону України “Про національну безпеку України” загрозами національній безпеці України є явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України. У даному разі використання технологій ШІ є явищем та чинником, але необхідно ґрунтовно з’ясувати, чи є це самостійною загрозою чи модифікацією існуючих загроз. Зрозуміло, що чинна Стратегія національної безпеки України ухвалювалась до лютого 2022 року і потребуватиме відповідного коригування. Водночас, у її п. 2 Розділу II присвяченого загрозам національній безпеці констатовано, що “стрімкі технологічні зміни, насамперед в енергетиці та біотехнологіях, розробки у сфері штучного інтелекту тощо докорінно трансформують економіку і суспільство в цілому” [24]. Тобто використання технологій ШІ формує відповідний рельєф, в якому актуалізуються конкретні існуючі та потенційні загрози. У таких умовах необхідним є проведення серйозного аналізу стану і характеру використання технологій ШІ у різних сферах з метою виокремлення факторів впливу, що можуть становити загрозу національній безпеці.

Приклади потенційних загроз, що впливають із відповідних наукових досліджень, на сьогодні відомі, тому оцінка їх характеру є важливою аналітичною задачею для фахівців у сфері національної безпеки. Необхідність правової регламентації суспільних відносин, на які здійснюється вплив у різних аспектах використання технологій ШІ, на нашу думку, має бути в першу чергу зумовлена потребами забезпечення національної безпеки, оскільки усі інші правові проблеми носять суто прикладний характер і можуть бути вирішені засобами правової регламентації, характерними для відповідних галузей права. Так в цивільному праві у цілому віднайдені аналоги для застосування юридичної відповідальності та відшкодування заподіяної шкоди. Це ж саме в цілому відбувається і у праві інтелектуальної власності. Тому комплексність розуміння загроз і має бути належним підґрунтям для ефективного правового регулювання у цій сфері.

Що стосується розробки спеціального законодавчого акту з приводу використання технології ШІ, то можливо стверджувати, що його відсутність є однією із прогалин вітчизняного законодавства. Дійсно в Україні на законодавчому рівні не визначено поняття, види (форми) штучного інтелекту, принципи, межі, умови й порядок його застосування тощо. Ці та інші проблеми донині розглядаються лише у теоретичній площині. З іншого боку, міжнародне законодавство та іноземні доктрини також не дають чіткої відповіді на окремі питання у сфері застосування штучного інтелекту. Отже, в реаліях сьогодення важливим є опрацювання проблеми комплексного регулювання у цій сфері на рівні перспективної нормотворчості з урахуванням вимог актів міжнародного права та рекомендації міжнародних організацій.

Висновки.

1. Застосування технологій ШІ (так само як і інших емерджентних сучасних технологій) в різних сферах сучасного людського життя створює вплив на характер та динаміку суспільних відносин, виходячи за межі, що традиційно встановлюються відповідними соціальними регуляторами, до числа яких належить і право. Сутність технологій зумовлює складний і непередбачуваний вплив. Такий стан речей викликає необхідність у відповідній постійній трансформації регуляторів суспільних відносин. Оцінюючи характер змін, відповідні практики правової регламентації суспільних

відносин спочатку реагують на конкретні прикладні проблеми, що прямо зумовлені застосуванням технологій і не можуть бути врегульовані вже існуючими нормами права. Процес такої регламентації, як правило, будується на застосуванні аналогій вже існуючих механізмів з непередбачуваним ефектом.

2. Побудова системи ефективного правового регулювання використання технологій ШІ має бути заснована у першу чергу не на наданні конкретних дефініцій певному явищу, а на вирішенні суспільно значимого завдання. У чинних умовах таким суспільно значимим завданням є необхідність протидії загрозам національній безпеці, що зумовлені використанням технології ШІ або ж тих загроз, характер яких передбачає динамічні зміни під впливом цієї технології.

3. Оскільки вплив емерджентних технологій взагалі є складним та непередбаченим на сьогодні неможливо виокремити такі загрози, надати їм визначення, диференціювати та систематизувати, але використання технологій ШІ потребує ретельного практичного аналізу у першу чергу в контексті протидії загрозам національній безпеці.

4. Відповідний аналіз стану загроз національній безпеці, впливу на такі загрози застосування технологій ШІ має зумовлювати необхідність у системному підході до перспективного планування законотворчої діяльності, базуючись на відповідних документах стратегічного планування. Водночас, аналіз ефективності правового регулювання, змін у відповідному механізмі правового регулювання є важливою задачею для правової науки у сучасних умовах.

Використана література

1. Брижко В.М., Фурашев В.М. Конвергенція новітніх технологій: стан і перспективи змін у інформаційних відносинах. *Інформація і право*. № 1(20)/2017. С. 51-67.
2. Rotolo Daniele. What Is Emerging Technology? / Daniele Rotolo, Diana Hicks, Ben R. Martin – Working Paper of Science Policy Research Unit. University of Sussex. February 2015. 46 p.
3. Доронін І.М. Розвиток емерджентних (новітніх) технологій та регулювання у цій сфері як реалізація функцій держави. *Інформація і право*. № 4(23)/2017. С. 41-48.
4. Collin's English Dictionary. Online Version. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/intelligence>
5. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні: монографія / А.І.Шевченко та ін. ; за заг. ред. А.І. Шевченка. Київ: Інститут проблем штучного інтелекту МОН та НАН України, 2023. 305 с.
6. Когут Ю.І. Штучний інтелект і безпека: практ. посіб. ; за ред. док-ра тех. наук, проф. А.С. Довгополого. Київ: СІДКОН; В Д Дакор, 2024. 294 с.
7. White Paper on Artificial Intelligence: a European approach to excellence and trust. Feb., 2020. COM (2020) 65 final. URL: https://commission.europa.eu/document/download/d2ec4039-c5be-423a-81ef-b9e44e79825b_en?filename=commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_en.pdf
8. Summary of the NATO Artificial Intelligence Strategy. October, 2021. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_187617.htm
9. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)). *Official Journal of the European Union*. 2017. 252 C. 242-257. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017IP0051&from=IT#:~:text=C%20252%2F241-,Thursday%2016%20February%202017,conflict%20with%20the%20First%20Law>
10. 2019 OSCE Annual Police Experts Meeting Artificial Intelligence and Law Enforcement: An Ally or an Adversary? 23-24.09.2019, Vienna. Concept Paper. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/4/429596.pdf>

11. Баранов О.А. Визначення терміну “штучний інтелект”. *Інформація і право*. № 1(44)/2023. С. 32-49.
12. Кронівець Т.М., Тимошенко Є.А. Правові та ціннісні особливості феномену штучного інтелекту як елементу правової дійсності. *Науковий вісник Херсонського державного університету, серія “Юридичні науки”*. 2022. № 2. С. 21-23.
13. Костенко О.В. Аналіз національних стратегій розвитку штучного інтелекту. *Інформація і право*. № 2(41)/2022. С. 58-69.
14. Ланде Д.В., Фурашев В.М. Парламентський контроль із застосуванням генеративного штучного інтелекту: монографія. Київ: ТОВ “Інжиніринг”, 2023. 202 с.
15. Вітлінський В.В. Штучний інтелект у системі прийняття управлінських рішень. *Нейро-нечіткі технології моделювання в економіці*. 2012. № 1. С. 97-118.
16. Радутний О.Е. Кримінальна відповідальність штучного інтелекту. *Інформація і право*. № 2(21)/2017. С. 124-132.
17. Карчевський М.В. Правове регулювання соціалізації штучного інтелекту. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2017. Вип. 2. С. 99-108.
18. Баранов О.А. Інтернет речей (IoT): регулювання надання послуг роботами зі штучним інтелектом. *Інформація і право*. № 4(27)/2018. С. 46-70.
19. Кривицький О.В. Штучний інтелект як інструмент правової реформи: потенціал, тенденції та перспективи. *Науковий вісник НАВС*. 2021. № 2. С. 90-101.
20. Бусол О.Ю. Потенційна небезпека штучного інтелекту. *Інформація і право*. № 2(14)/2015. С. 121-128.
21. Скіцько О., Складаний П., Ширшов Р., Гуменюк М., Ворохооб М. Загрози та ризики використання штучного інтелекту. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*. 2023. № 2. URL: <https://csecurity.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/520/408>
22. Mouton C., Lucas C., Guest E. The Operational Risks of AI in Large-Scale Biological Attacks. Research Report. Santa-Monica, RAND Corporation, 2024. 24 p. URL: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RRA2900/RRA2977-2/RAND_RRA2977-2.pdf
23. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.20 р. № 1556-р (зі змінами, внесеними Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.21 № 1787-р.).
24. Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 14.09.20 р. № 392/2020.

~~~~~ * * * ~~~~~